

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес»

(назва освітньої програми)

на тему: «**БАНКИ НА РИНКУ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА**

СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ»

(назва теми)

Виконавець:

студентка ФФБС

Леонтьєва А.В.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Няньчук Н.Ю.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Малий та середній бізнес відіграє важливу соціально-економічну роль у функціонуванні економічної системи країни. Повноцінне виконання малими та середніми підприємствами інноваційної та соціальної функцій спроможне сприяти виходу економіки України з кризи, що визначає необхідність всебічної підтримки цього сегмента економіки. Однією з основних перешкод на шляху розвитку малого та середнього бізнесу є нестача власних фінансових коштів, що загострює його потребу в запозичених ресурсах, насамперед, у банківських кредитах. Суперечність між гострою потребою суб'єктів малого та середнього бізнесу в кредитних ресурсах, з одного боку, та проблемами банків у процесі їх надання (високі ризики, труднощі отримання інформації, відсутність надійної застави, не завжди якісний бізнес-план; коротка кредитна історія або її відсутність, наявність тіньової бухгалтерії тощо) створює умови для постійного наукового дослідження шляхів вирішення завдання розвитку кредитування малого та середнього бізнесу.

Кредитування розвитку малого та середнього бізнесу є предметом наукових досліджень багатьох вчених, серед яких можна відмітити: Коваленко В.В., Радова Н.В., Партин Г.О., Волкова Н.І., Погореленко М.П., Романишин В.О., Уманців Г.В. та інші. Основним кредитором малого та середнього бізнесу в Україні залишаються банки, тому дослідження участі банків на ринку кредитування малого та середнього постійно залишається актуальним.

Мета дослідження - є поглиблення теоретичних засад й розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо розвитку банківського кредитування малого і середнього бізнесу в Україні.

Завдання дослідження:

- обґрунтувати необхідність кредитування розвитку малого та середнього бізнесу;
- охарактеризувати види кредитного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу;
- проаналізувати склад і структуру ринку кредитування малого та середнього бізнесу в Україні та визначити роль банків на цьому ринку;
- проаналізувати ризики кредитування малого та середнього бізнесу в Україні;
- розглянути світовий досвід участі банків у забезпеченні розвитку малого та середнього бізнесу;
- обґрунтувати проблеми банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні та розробити рекомендації щодо їх вирішення.

Об'єкт дослідження – є діяльність банків на ринку кредитування суб'єктів малого і середнього бізнесу в Україні.

Предмет дослідження - є теоретичні і практичні аспекти кредитування банками розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, а саме: аналізу й синтезу – з метою дослідження сутності кредиту, тенденцій кредитування в Україні та обґрунтування особливостей банківського кредитування малого і середнього бізнесу; систематизації та класифікації – для виділення методів та інструментів банківського кредитування малого і середнього бізнесу; порівняння – для здійснення порівняльного аналізу підтримки кредитування малого і середнього бізнесу у зарубіжних країнах і в Україні; узагальнення результатів – при формуванні висновків.

Інформаційна база дослідження - є офіційні статистичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, законодавчі акти, постанови Національного Банку та Кабінету Міністрів України, Світового Банку, напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з проблем банківського кредитування та розвитку малого і середнього бізнесу, що містяться у монографіях, спеціальній науковій літературі, матеріалах наукових і науково-практичних конференцій та семінарів, мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 111 сторінок. Основний зміст викладено на 84 сторінках. Робота містить 30 таблиць, 20 рисунків, 4 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретичні засади забезпечення банками кредитними ресурсами розвитку малого та середнього бізнесу»** розглянуто необхідність кредитування розвитку малого та середнього бізнесу та види кредитного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, визначено за якими критеріями суб'єкти підприємницької діяльності можуть бути віднесені до малого та середнього бізнесу.

У другому розділі **«Аналіз діяльності банків на ринку кредитування малого та середнього бізнесу в Україні»** надано оцінку стану розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, проаналізовано стан банківського кредитування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні за різними напрямками: строками, валютами, пов'язаністю з бізнес групами; проаналізовано якість кредитних вкладень банків, розміщених серед малого та середнього бізнесу за розмірами позичальників та належністю їх до окремих галузей.

У третьому розділі *«Перспективи розвитку діяльності банків на ринку кредитування малого та середнього бізнесу в Україні»* досліджено світовий досвід участі банків у забезпеченні розвитку малого та середнього бізнесу та надано рекомендації щодо удосконалення діяльності банків на ринку кредитування малого та середнього бізнесу.

ВИСНОВКИ

Дослідження дозволило дійти наступних висновків:

1. Малий та середній бізнес є основним драйвером розвитку сучасної економіки. Цей висновок підтверджується тим, що в країнах з розвинутими економіками, частка малих та середніх підприємств переважає не лише за кількістю, але й має суттєвий вплив на створення ВВП, як правило, цей вплив переважає частку великих підприємств.
2. Згідно діючого законодавства, а саме ст. 42 Господарського Кодексу України «підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку». Це підтверджується й різними науковими поглядами, предметом яких є питання віднесення суб'єктів підприємницької діяльності до певних категорій. За діючим законодавством критерієм віднесення підприємств до категорії великих, середніх або малих є кількість зайнятих осіб та обсяги річного доходу. Згідно з теоретичними підходами до класифікації крім кількісного методу виділяють також якісний та комбінований, за якими кількісні показники доповнюються низкою якісних характеристик. Цих дозволяє краще зрозуміти особливості цих суб'єктів підприємницької діяльності, що може бути використано при розробці необхідних методології оцінок та процедур.
3. В Україні роль великих підприємств в економічному розвитку все ще залишається високою, однак з кожним роком малі та середні підприємства збільшують обсяги своєї діяльності та впливу на економіку та соціальну складову. Підтримка з боку фінансового сектора з кожним роком стає все більш актуальною.
4. Досвід співпраці малого та середнього бізнесу з банками дозволив визначити окремі види та форми кредитування. Обґрунтувати можливі форми співпраці залежно від обсягів бізнесу та стадії розвитку. Визначити основні та специфічні принципи кредитування, що мають стати підґрунтям для формування взаємовідносин банків та позичальників представників малого та середнього бізнесу.

5. Мале та середнє підприємництво розвивається в Україні динамічно, виступаючи, як і в будь-якій економіці драйвером розвитку. Звичайно участь великих підприємств в обсязі реалізованої продукції та послуг все ще залишається досить високою, однак, варто зауважити, що позиції малого та середнього бізнесу з кожним роком стають все більш вагомими.

6. Основним джерелом фінансування малого та середнього бізнесу залишають власні кошти. Однак враховуючи значення малого та середнього бізнесу для економіки, його перспективність та гнучкість, альтернативою самофінансування поступово стають кредити, переважно банківські, оскільки банки на сьогодні лідери на кредитному ринку. Після того як небанківський сектор почав регулюватися Національним банком вважаємо, що ці фінансові установи з кожним роком будуть ставати все більш потужними, однак для цього потрібен час.

7. Банківське кредитування малого та середнього бізнесу можна охарактеризувати наступними рисами: з кожним роком портфелі кредитування збільшуються, тенденція останнього часу переважання короткострокового кредитування у національній валюті. Малий та середній бізнес все ще у більшості вважає банківське кредитування важкодоступним та дорогим, однак з кожним роком ця ситуація покращується.

8. З 2020 року в Україні впроваджено державну програму підтримки малого та середнього бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%», спрямовану на розвиток підприємництва, стимулювання створення нових бізнесів та додаткових робочих місць. Реалізація програми виявилась досить успішною. З кожним роком до програми долучається все більше банків. Деякі з банків модифікують діючі умови з урахуванням початку війни в Україні.

9. Якість кредитного портфеля напряму залежить від розмірів позичальників, чим меншим є річний дохід суб'єктів бізнесу, тим більша частка непрацюючих кредитів сконцентрована в портфелі. Це пояснюється, що в умовах політичної і економічної нестабільності, воєнного стану, найбільш вразливим виявляється дрібний бізнес.

10. Дослідження даних за даними низки країн, у тому числі й України свідчить про збільшення доступності банківського кредитування для суб'єктів малого та середнього бізнесу. У дослідженні доведено щільний зв'язок між показниками доступності кредитних ресурсів та силою юридичної підтримки, а також глибиною кредитної інформації. Для країн, де ці показники мають високі значення можливості отримання кредитів вищі. Аналіз цих показників по Україні такого зв'язку не показав. На нашу думку це може бути пов'язано з ще досить слабким юридичним захистом і недостатньо розвинутою системою обігу інформації щодо позичальників. Однак останніми роками

ведеться постійна робота над удосконаленням системи супроводження кредитування малого та середнього бізнесу і очікують позитивні зміни у цьому напрямку на краще.

11. Визначено, що діяльність банків на ринку кредитування малого та середнього бізнесу має супроводжуватись розробкою відповідної стратегії. Розглянуто різні типи стратегій, які можуть бути ефективними за тих чи інших умов. Неухтування необхідності розробки стратегії повинно стати основною умовою успішної діяльності банків у вибудовуванні взаємовідносин з суб'єктами малого та середнього бізнесу.

12. Дієвою виявилася підтримка держави шляхом впровадження програми «Доступні кредити 5-7-9%». Реалізація програми дозволила підтримати бізнес у складний період пандемії та продовжує підтримку в теперішній час в умовах війни. Програма діє з 2020 року, але до неї вже долучились багато банків, що поступово формує умови для динамічного розвитку кредитного ринку. Одночасно цьому сприяють технологічні удосконалення завдяки розвитку цифровізації з використанням платформи «Дія. Бзнес», що розширює перелік додаткових можливостей бізнесу - від спрощення процедури створення до отримання необхідного фінансування.

АНОТАЦІЯ

Леонт'єва А.В. «Банки на ринку кредитування малого та середнього бізнесу»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес» Одеський національний економічний університет, Одеса - 2022

У роботі розглянуто критерії віднесення суб'єктів підприємницької діяльності до малого та середнього бізнесу, визначено роль малого та середнього бізнесу у забезпеченні соціально-економічного розвитку, розглянуто види кредитного забезпечення.

Проаналізовано стан розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, надано оцінку забезпечення суб'єктів малого та середнього бізнесу кредитними ресурсами банку, проаналізовано ризики кредитування малого бізнесу.

Розглянуто світовий досвід доступності кредитів для малого бізнесу з урахуванням впливу юридичного захисту прав учасників відносин та глибини кредитної інформації. Запропоновано розробку стратегій кредитування малого та середнього бізнесу з урахуванням необхідності повоєнного відновлення економіки.

Ключові слова: банк, кредит, малий та середній бізнес, стратегія, ризик.

ANNOTATION

Leontieva A.B. " Banks on small and medium business lending market"

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance» for the educational program " International banking business "

Odessa National Economic University - Odessa, 2022

The paper considers the criteria for classifying business entities as small and medium-sized businesses, defines the role of small and medium-sized businesses in ensuring socio-economic development, considers the types of credit security.

The state of development of small and medium enterprises in Ukraine is analyzed, the assessment of the provision of small and medium business entities with credit resources of the bank is provided, the risks of small business lending are analyzed.

The world experience of availability of loans for small business is considered, taking into account the impact of legal protection of the rights of participants in the relationship and the depth of credit information. It is proposed to develop strategies for lending to small and medium-sized businesses, taking into account the need for post-war economic recovery.

Key words: bank, credit, small and medium business, strategy, risk.